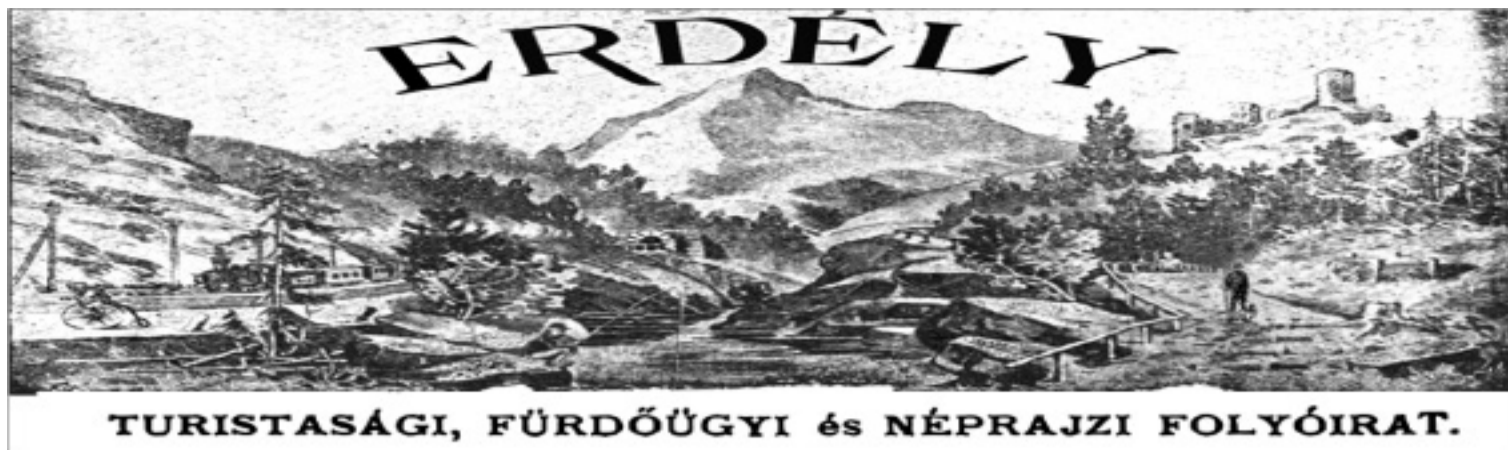

Erdély

ALAPÍTVÁ 1892-BEN

Új sorozat, 111. szám
2018/1.Az Erdélyi Kárpát-Egyesület
– Kolozsvár 1891 ÉrtesítőjeFőszerkesztő:
Tóthpál Tamás
(tothpaltamas@gmail.com)
Szerkesztők:
Pál Gyöngyi, Szima Csilla

Restitutio

■ Rovatunk célja a turistatársadalom nagyjainak ki nem adott, vagy másutt kiadott írásainak, úgymond „visszaszolgáltatása” olvasóinknak az egyesület folyóiratában. Orosz Ferenc kolozsvári kalauza az impériumváltást követően újra bejegyzett EKE első jelentős kiadványa volt 1933-ban. Ezt megelőzően Kolozsvár leírása kalauzzerű alakban utólag 1902-ben, majd 1903-ban szintén az Erdélyi Kárpát-Egyesület kiadásában megjelent, Kelemen Lajos által írt *Kolozsvári Kalauz* volt. A szerző természetesen a fejlődő turisztika előmozdítására nemcsak a várost, hanem annak közeli kirándulóhelyeit is részletesen leírja, munkájával az előző kalauz óta eltelt harminc év alatti változást és fejlődést is megpróbálta visszaadni. A mai olvasó számára az alább közölt részlet adatai rávilágíthatnak az azóta eltelt 85 év alatt városunkban bekövetkezett változásokra. (Közl: Tóthpál Tamás.)

Kolozsvári kalauz

CLUJ — KOLOZSVÁR —
KLAUSENBURG.

I.

Általános kép a városról.

JELENTŐSÉGE ÉS LAKOSSÁGA:

Kolozsvár törvényhatósági joggal felruházott szabad királyi város (municipium), Kolozs megye székhelye, Erdélynek régen fő, de jelenleg is mind a népesség és fekvése, mind a politikai és tudományos élet benne való összpontosulása miatt vezérvárosa. Címere a várkapu fölé emelkedő hármás bástya, színe a piros-kék. A háború után népessége kétszeresére nőtt a vidéknek a városba való beözönlése, valamint a hivatalokat elfoglaló románok idekoncentrációja által. Lakossága 98 555, népességre nézve tehát Románia hatodik városa, nála csak a Regát öt városa nagyobb. Lakosságának száma a népszámlálások adatai szerint a következőképpen szaporodott: 1790-ben 10 660, 1850-ben 16 886, 1891-ben 32 756, 1910-ben 60 808, 1921-ben 83 542, míg 1930-ban 98 555.

Fekvése:

A város az északi szélesség 46° 45', a Ferrotól számított keleti hosszúság 41° 28' 30" alatt fekszik. Az erdélyi medence nyugati szélén, a Kísszamos völgyében 345 méter magasan (Fötér) a Szamos mindkét partján terül el, de felnyúlik a völgyet kétfelől kísérő terraszra, s átterjed az itt végződő Nadas völgyébe is.

Hossza DNy-ÉK-i, a Szamos-völgy irányában 6 km, míg erre merőleges szélessége 4 km. ÉNy-on a Szamos balpartján az 509 m. m. Hója és Rákóczi hegy (Borjumál) gerince és ennek keleti végén emelkedő 411 m. m. Fellegvár határolják, mint a Kolozsvár-Almásai hegység utolsó nyúlványai. É.-on a Nádason túllépve, egészen a legelőkkel és kaszálókkal borított Csillaghegy és Szentgyörgy hegy aljágj terjeszkedik, sőt legújabbban már a Nadas völgyébe is benyomult, egészen a városhoz csatolt Kardosfalváig. A város nagyobb része a jobbparton fekszik szélesen elterülve, D.-en az erdővel fedett 745 m. m. Feleki-gerinctől és Bükkötől övezve.

Határa 22 650 hold (130 km²), ebből 1800 hold belterület, melyen a lakott épületek száma 10 595 (1930). Erdőbirtoka 6023 hold, melynek legnagyobb része a város határán kívül fekszik.

A környékbeli községek közül Kolozsvárt határolják

Keletről:

Someș-Sat, – Szamosfalva, (5 km., v. p. cs. L. = 1967, R. = 1370, M. = 585).*

* Jelzés: Km. = Kolozsvár

Fötéretől való Km. távolsága, v. – vasút, p. = posta, t. = távirat, cs. = csendőrség, L. = a lakosság száma az 1921-es népszámlálás szerint, R. – Román, M. – magyar.

Apahida (14 km., v. p. t. cs., L. = 1503, R. = 1345, M. = 105).

Délről:

Gheorgheni – Györgyfalva (10 km., L. = 1823, M. = 1606, R. = 217).

Feleacu – Erdőfelek (9 km., L. = 2234, R. = 2213, M. = 21).

Nyugatról:

Tăuți – Kolozstótfalu (12 km., L. = 417, R.)

Florești – Szászfenes (8 km., p. cs., L. = 2687, R. = 1558, M. = 1100).

Baciu – Kisbács (7 km., L. = 1415, M. = 973, R. = 356).

Északról:

Popești – Nádaspapfalva (8 km., L. = 648, R. 641).

Chinteni – Kajántó (12 km., L. = 1146, R. = 667, M. = 479).

Feiurdeni – Fejérd (17 km., p. cs., L. = 2411, R. = 1986, M. = 417).

Éghajlata:

Éghajlata kellemesen mérsékelt, – 5.3° C. januári és + 19.8° C. júliusi középhőmérséklettel. Átlagos évi hőmérséklete 8, 6° C. Májustól július végéig bő esőzésekkel, évi 554 mm. csapadékkal. Északnyugati szele száraz, míg DNy-i rendesen esőt hoz.

A város és környéke legszébb ősszel, de télen is alkalmas a téli sportok üzésére.

Gyógyhatású természeti kincsei:

Kolozsvár, mint gyógyhely is figyelmet érdemel. Legújabb kutatások szerint a Szamos vize s így ivóvize is rádióaktív. Literre 1,1 muc. (milimicro-curie) rádium kisugárzó képesség-

gel bír, mivel a Gyalui-Havasok rádióaktív magurai részének törmelékein folyik át.

Kolozsvárt ennek jelentőségét még csak növeli az, hogy modern strandfürdőjének homokja is a Magura hegycsoportjának törmeléke s ha durvább is, mint a tengeri fürdők fővénye, ezért bőven kárpótol rádióaktív gyógyhatásával.

Gyomorbetegség számára is van Kolozsvárnak egy régebben nagy népszerűségnek örvendő, de jelenleg elfelejtett természeti kincse. A Csillaghegy felső déli terraszán a Marianum gazdaságának területén fekvő Rózsa-kút (Hirschler-kút, Róza-forrás) vize a glaubersóban, keserűsóban és vasbikarbonátban gazdag sulfátos vizek sorába tartozik. Közte és a hírneves elsteri, különösen a Marien-quelle vizei között csak az a különbség, hogy azokban több a szabad széndioxid, ellenben a Rózsa-kút vizében több a glaubersó és keserűs. Gyomorbetegségek és vészenyességéből eredő bajok gyógyításánál elsőrangú.

Fürdői közül a Nádas iszapja jódban gazdag, partján kis fürdő is működik. Rheumatikus fájdalmak ellen sokan jó eredménnyel használják.

Szamosfalvi (Someșeni) fürdőjének már sokkal nagyobb körben ismert a neve. Sóban és kénben gazdag, meleg és hideg iszapfürdő áll itt a közönség rendelkezésére, melynek rádióaktív hatása is elsőrangú. Rheumatikus fájdalmak, vészenyesség, izületi bántalmak stb. kezelésére jó hatású. Ide kell még sorozzuk a kolozsi (Cojocna) sós-fürdőt is, melynek vize Európa legkoncentráltabb sós-vizei közé tartozik, kalciumsulfát és chlormagnezium tartalommal. Kétféle gyógyhatása van csúsz, köszvény, skrofula, rachitis, aranyér és női bajokkal szemben. Közélemben, Kolozskara állomástól számított harmadik alagútban pedig Erdély egyetlen glaubersós savanyúvize tör fel 3.5° C. hőmérséklettel. Ha figyelembe vesszük, hogy a város levegője a Gyalui-Havasok közelsége miatt sok tekintetben hasonló a magaslati levegőhöz, ennek élessége nélkül, úgy megértjük, miért van Kolozsvárt annyi tudóstanatórium.

A város ezen természeti kincsein kívül az itt levő egyetemi klinikák is nagyban előmozdítják Kolozsvárnak, mint gyógyhelynek, jelentőségét.

A város részei:

A város hat rendőrségi és közigazgatási kerületre oszlik. Ezek a következők:

I. Belváros: (a Szamosárok, a P. Cuza Voda, a temető és a Str. Saguna által határolva).

II. Alsóváros: (Szamosárok, P. Cuza Voda és temető által határolva).

III. Kétvízköz: (a Szamos és a Malomárok által közrefogva).

IV. Hidelve: (a Szamostól északra és a Str. Garibalditól határolva).

V. Felsőváros: (a temetőtől a Str. P. Maiortól, Malomároktól és a Str. Margineasatól határolva).

VI. Monostor: (a Néprajzi Parktól, Str. Garibalditól és Str. Margineasatól határolva).

A 6 kerület hat képviselőt és három szenátort választ a parlamentbe.

Fötéret körülvevő Belváros négyszög alakú és a város magvat képezi.

A Fötér s a körülötte szétágazó uccák: Str. Jorga (Jókai-u.), Str. Memorandului (Unió-u.), Str. Reg. Maria (Deák Ferenc-u.), Str. Iuliu Maniu (Szentegyház-u.), Cal. Mareșal Foch Ny-i része (Kossuth L.-u.), Str. David, Str. Universității (Egyetem-u.), Str. Florilor (Buza-u.), Str. Brațianu (Király-u.), Str. Kogălniceanu (Farkas-u.) és ezek keresztüccái, valamint az „Óvár” nevű városrész együttesen alkotják a Belvárost, melyet régen öt kapuval és húsz bástyával megerősített várfal vett körül.

A Belváros északi részét, az „Óvart”, Ny-on a Str. Saguna (Bartha M.-u.), É.-on a Malomárok, K.-en a Cal. Reg. Ferdinand (Vesselényi-u.) és D.-en a Fötér határolják. Számos apró uccájával Kolozsvár legősibb negyede.

Hozzá csatlakoznak; É.-ról a Cal. Reg. Ferdinand (Ferenc J.-út) és környéke, a régi „Hidelve” (Hidon túli rész) és a vasút mö-

gottala a „Nadas teré”-ben levő ipartelepek.

Ny.-on a Str. Gen. Grigorescu (Rákóczi-út) és Str. Donát környékének gyümölcsösökkel tarkított villa- és tisztviselő-telepe. DNy.-ról a Cal. Moșilor (Monostori-út) környéke, a „Felsőváros” és a „Monostor”. D.-en a Házsongárd és Békás gyümölcsösök közé épült villatelepei és a temető. DK.-ról az egyre jobban terjeszkedő „Tisztviselő-telep” és a „Kövespad”. K.-ról a Cal. Victoriei (Magyar-u.) és a Cal. Dorobanților (Honvéd-u.) környéke az „Alsóváros” „Hóstát” nevű külső részével. ÉK.-ról pedig a „Kétvízköz” és a legnagyobb fejlődést felmutató, már Szamosfalva felé nyújtózó „Lupsa” ipar- és munkástelepeivel.

A várost a Cal. Moșilor (Monostori-út) — Str. Memorandului (Unió-u.) — Fötér — Cal. Mareșal Foch (Kossuth L.-u. és Magyar-u.) láncolata, majdnem egyenes vonalban osztja két részre. A Szamosból pedig a városba való belépése előtt (Nagygát) a malmok hajtására szolgáló csatorna ágazik ki, mely a városon is áthaladva, ennek egy részét (Kétvízköz), mint szigetet övezi körül. 1891-től épített vízvezeték 80 km., csatornázása 57 km. hosszú. Vízvezeték kitérő ivóvizet a Szászfenes közelében levő, nemrég, sajnos, a Szamos árterületébe eső kutakkal bővített vízműtelep szolgáltatja. Világítását az egeresi, kőszénnel fűtött nagy villamos központja, a hidegszamosi vízmű erőtelepe, városi segédcentraléja, valamint a városi világítógázgyár látja el.

É V	1891	1910	1921	1923*	1930
Magyar	27.514	50.704	41.583	46.000	
Román	3.226	7.562	28.274	34.000	
Zsidó	—	—	10.633	20.000	
Német	1.336	1.676	2.073	2.000	
Más	680	866	979	1.000	

A nemzetiségi megoszlás a háború előtt és után

É V	1891	1910	1923*	1930	1933*	Templo- mok 1933-ban
Református	12.621	20.726	15.000		25.000	4
Görög kath.	3.312	8.648	34.000		23.743	4
Gör. kel. (orthod.)	489	1.359			20.000	3
Római kath.	11.278	19.021	14.000		20.000	7
Zsidó	2.414	7.046	20.000		18.000	5
Ág. hitv. ev.	1.432	2.016	10.000		2.514	1
Unitárius	1.237	1.994	10.000		2000	1

A lakosság vallási megoszlása

* Az 1923-as adatok a bejelentőhivatal közelítő adatai, melyekben a katonaság és cselédség is fel van véve. Az unitáriusok és ág. evangélikusok száma teljesen valószínűtlenül nagy a reformátusok és román katolikusok számának rovására.

Az 1933-as adatok az egyházak által rendelkezésemre bocsátott közelítő adatok.

